



**GÖTEBORGS UNIVERSITET**

**Examensarbete i Globala Utvecklingsstudier**

**HT 2012**

**Institutionen för Globala studier**

**Hur påverkar remitteringar livet i Sverige?**

**En studie av hur migranter upplever att livsvillkoren påverkas av att de skickar pengar till sina ursprungsländer**

---

**Amanda Pedersen**

**Handledare: Malin Hasselskog**

## Sammanfattning

Remitteringar är pengar som migranter skickar till sina ursprungsländer. Syftet med denna studie var att undersöka hur migranter från utvecklingsländer upplever att remitteringarna påverkar livsvillkoren i Sverige samt hur de upplevda livsvillkoren kan förstås utifrån teorier kring social exkludering och relativ fattigdom. För att kunna undersöka detta var utgångspunkten tre frågeställningar: Upplever migranter från utvecklingsländer att remitteringarna påverkar deras val av sysselsättning, och i så fall hur? Upplever migranterna att remitteringarna påverkar deras val av var de bosätter sig, och i så fall hur? Om migranterna inte hade skickat pengar vad hade de valt att lägga dem på då?

Metoden för insamling av material var kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Resultatet påvisar att det finns migranter vars val av sysselsättning påverkas av att de skickar pengar till sina ursprungsländer, på så vis att de tenderar att prioritera arbete framför utbildning. I studien framträder inga starka samband mellan remitteringar och var en migrant bosätter sig. Angående vad migranterna hade valt att lägga pengarna på om de inte hade skickat dem till sina ursprungsländer, framträder ett mönster i intervjuerna i form av ökad konsumtion samt nöjen.

Genom att analysera svaren på frågeställningarna med hjälp av teorier kring social exkludering och relativ fattigdom så kunde slutsatser dras. I studien ges uttryck för hur migranterna på olika sätt tycks jämföra sina levnadsförhållanden och livsvillkor i Sverige med de rådande i hemländerna och med personerna i sina transnationella nätverk. Istället för att avgöra om remitteringarna resulterar i att migranter exkluderas socialt alternativt lever sina liv i relativ fattigdom, öppnar studien upp för ett ifrågasättande av- eller vidare förståelse av begreppen social exkludering och relativ fattigdom.

Nyckelord: remitteringar, migranter, livsvillkor, social exkludering och relativ fattigdom.

## Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar .....	2
1.2 Disposition .....	3
2. Teorianknytning.....	4
2.1 Tidigare forskning kring remitteringar och transnationella band .....	4
2.2 Social exkludering.....	6
2.3 Relativ fattigdom .....	8
3. Metod och material.....	9
3.1 Semistrukturerade intervjuer.....	9
3.2 Metod för analys .....	14
4. Resultatredovisning och analys .....	15
4.1 Upplever migranter från utvecklingsländer att remitteringarna påverkar deras val av sysselsättning, och i så fall hur?.....	15
4.2 Upplever migranterna att remitteringarna påverkar deras val av var de bosätter sig, och i så fall hur? .....	19
4.3 Om migranterna inte hade skickat pengar vad hade de valt att lägga dem på då?.....	24
5. Avslutande diskussion och slutsatser .....	28
5.1 Slutsatser .....	28
5.2 Återstående problem .....	33
6. Referenser .....	35
Bilaga 1. Lista på intervjuer .....	37
Bilaga 2. Intervjuguide.....	39

## 1. Inledning

Inom ramen för Sveriges politik för global utveckling (PGU) har den svenska regeringen lyft fram migrationsströmmar som en utav sex globala utmaningar, där remitteringar och återföring av kunskap till utvecklingsländer är ett av fokusområdena för global utveckling (Regeringskansliet, 2011). Remitteringarna, det vill säga pengarna som migranter skickar till sina ursprungsländer, har ökat kraftigt de senaste årtiondena och är betydligt större än det samlade internationella biståndet (Världsbanken, 2011:7). I en rapport från den svenska regeringen framgår att remitteringar "... möjliggör investeringar i bättre utbildning, hälsa och boende" i mottagarländerna (Utrikesdepartementet, 2010:10).

Den forskning som hittills bedrivits i Sverige har framför allt fokuserat på att kartlägga remitteringar till utlandet i form av hur mycket som skickas, motiven för att skicka pengar, komplexiteten kring transnationella band samt vad pengarna används till i mottagarländerna. Forskningen problematiserar huruvida remitteringar är frivilliga eller förknippade med förpliktelser och förväntningar. Oavsett motiv till att skicka pengar, hur de transnationella banden ser ut och så vidare, innebär pengaförsändelserna minskade tillgångar för migranterna. I en analys av data från SCB:s årliga undersökning om hushållens ekonomi (HEK) skriver Pelling med flera att "[the] preferences and/or obligation of international migrants to support family and relatives in their country of origin has implications also for migrants' standard of living in host countries ..." (Pelling, Hedberg & Malmberg, 2011:5). Trots att människors levnadsstandard är ett ämne som det har forskats mycket om och som ofta diskuteras i relation till utveckling, så har mycket lite forskning gjorts specifikt kring hur remitteringar kan påverka migranterns liv i det nya landet. Då Pelling med flera hävdar att det påverkar levnadsstandarden, kommer denna uppsats att belysa remitteringarnas påverkan utifrån teorier kring social exkludering och relativ fattigdom eftersom en eventuell lägre levnadsstandard skulle kunna innebära att migranter exkluderas alternativt lever i relativ fattigdom till följd av att de skickar pengar till sina ursprungsländer.

I denna uppsats används emellertid begreppet livsvillkor, istället för levnadsstandard, eftersom det är ett bredare begrepp som även inkluderar möjligheter och begränsningar. Användningen öppnar därmed upp för en vidare förståelse av social exkludering och relativ fattigdom eftersom fler aspekter kan vägas in.

## **1.1 Syfte och frågeställningar**

*Syftet med uppsatsen är att undersöka hur migranter upplever att livsvillkoren i Sverige påverkas av att de skickar pengar till sina ursprungsländer samt hur livsvillkoren kan förstås utifrån teorier kring social exkludering och relativ fattigdom.*

Enligt Pelling med flera skiljer sig migranter från utvecklingsländer som remitterar från migranter från icke-utvecklingsländer och svenskfödda, på så vis att de tenderar att remittera i yngre ålder, tillhör hushåll med lägre disponibel inkomst samt har små barn. Detta kan vara en indikation på att dessa migranter kan vara speciellt ekonomiskt utsatta (Pelling et. al, 2011:20). Då ett av fokusområdena inom PGU är remitteringar till utvecklingsländer och migranterna från dessa länder tycks skilja sig från migranter från icke-utvecklingsländer samt svenskfödda, så kommer uppsatsen att beröra remitterare från utvecklingsländer. I studien innefattas enbart de migranter som har bott i Sverige i minst ett år, oavsett varför de kommit hit, och valet av vistelsetid baseras på idén om att migranterna då haft möjlighet att stadga sig lite i det nya landet. Enbart de migranter från hushåll som skickar minst 5 000 SEK per år ingår i studien. Valet av beloppet grundar sig på tanken att det möjligen påverkar människors privatekonomi, eftersom ett lägre belopp troligtvis inte resulterar i några större märkbara effekter.

Houle och Schellenberg skriver i en kanadensisk undersökning kring nyanlända invandrades remitteringar att "Their preferences or obligations to send money to family members abroad may have implications for other aspects of settlement, such as housing or employment decisions" (2008:5). Kanske kan det vara så att migranternas val av var de bosätter sig, på landsbygden, i en småstad eller i en storstad, påverkas av att de skickar pengar till sina ursprungsländer. Kanske bosätter sig migranter i hyresrätter istället för att köpa lägenhet/hus eller bosätter sig i de oftare billigare förorterna för att kunna skicka pengar. I Charlotte Melanders studie kring sociala stödutbyten och försörjningsstrategier bland svensksomalier, påtalade en respondent att han prioriterat arbete framför utbildning eftersom han hade fler familjemedlemmar att försörja i Somalia (2009:203). Möjligen kan det också vara så att remitteringarna påverkar migranter att prioritera arbete framför utbildning, att det påverkar vilken typ av arbete migranterna utför samt under vilka arbetsförhållanden de jobbar. Vilken typ av arbete de utför beror eventuellt på deras utbildningsbakgrund och om de då prioriterar arbete framför utbildning så tenderar de kanske att arbeta inom branscher med lägre status eller där de får sämre betalt. Möjligtvis kan det även vara så att hög konkurrens på arbetsmarknaden och behovet av att hitta ett arbete leder till att de

tvingas acceptera sämre anställningsvillkor eller helt enkelt tvingas utföra svartarbete. Huruvida bosättning i förorter, prioritering av arbete framför utbildning med mera påverkas av att migranter skickar pengar till sina ursprungsländer är oklart, men kanske finns det en koppling mellan behovet i ursprungslandet och de val kring boende och sysselsättning som migranterna gör i Sverige. Det kan också vara så att det inte finns någon direkt koppling mellan remitteringar, val av boende och sysselsättning utan att det snarare rör sig om andra faktorer, exempelvis en starkt segregerad arbetsmarknad. Segregationen kan dock för migranterna innebära en arbetsmarknad från vilken de är socialt exkluderade och som på så vis förpassar dem till arbeten under dåliga förhållanden. Oavsett hur kopplingarna ser ut så är boende och sysselsättning två faktorer som påverkar människors livsvillkor. Denna uppsats kommer därför, utifrån de två nedanstående frågeställningarna, att undersöka om och i så fall hur migranter upplever att remitteringarna påverkar deras val av boende och sysselsättning:

*Upplever migranter från utvecklingsländer att remitteringarna påverkar deras val av sysselsättning, och i så fall hur?*

*Upplever migranterna att remitteringarna påverkar deras val av var de bosätter sig, och i så fall hur?*

För att få en uppfattning om vad migranterna hade lagt pengarna på om de inte hade skickat dem och på så vis kunna urskilja om pengarna hade haft någon inverkan på migranternas privatekonomi, som skulle kunna vara avgörande för om de är socialt exkluderade eller lever i relativ fattigdom, så utgår uppsatsen även från en tredje frågeställning:

*Om migranterna inte hade skickat pengar vad hade de lagt pengarna på då?*

## **1.2 Disposition**

I avsnitt 2 presenteras den tidigare forskningen inom fältet samt den teori som sedan kommer att användas i analysen av materialet. Avsnitt 3 inkluderar metod för datainsamling och material samt metod för analys. I avsnitt 4 presenteras och analyseras intervjuaterialet. Slutsatser och återstående problem följer i det avslutande avsnittet 5.

## 2. Teorianknytning

Detta avsnitt inleds med en presentation av den tidigare forskningen som gjorts kring remitteringar och transnationella band. Den tidigare forskningen följs sedan av olika teorier som används i uppsatsen för diskussion och analys av resultatet av intervjuundersökningen.

### 2.1 Tidigare forskning kring remitteringar och transnationella band

Vad gäller migranternas benägenhet att remittera, skriver Pelling med flera att "[the] general tendency that the higher the household income, the higher the propensity to give gifts/economic support- is not valid for migrants from developing countries" (Pelling et. al, 2011:20). Miri Stryjan ser inget eller ett svagt negativt samband mellan remitteringsbelopp och inkomst bland svensksomalier (2007:25). Stryjan menar dock att det råder ett starkt positivt samband mellan remitteringsbelopp och heltidsarbete samt att "[hög] utbildning uppvisar, givet inkomst, ett starkt positivt samband med remitteringsbeloppet" (ibid). Då ett samband mellan remitteringsbenägenhet och inkomst inte tycks gälla kan det tyda på att andra aspekter än inkomst avgör hur mycket migranterna skickar. Kanske är behovet i ursprungslandet än mer avgörande, speciellt om migranten har nära familj så som syskon och föräldrar i hemlandet. Det kan tänkas vara svårare för en migrant att distansera sig känslomässigt från den nära familjens välmående jämfört med avlägsna släktingars och på så vis kanske migranten utgår från familjens behov snarare än sin egen inkomst, vilket kan tänkas påverka migrantens livsvillkor i Sverige.

De transnationella bandens betydelse har belysts av olika forskare. Vad gäller benägenheten att remittera råder det ett starkt samband mellan remitteringar och transnationella band (Pelling, 2010:10) och för kongolesiska familjer har resursfördelning en central roll för att stärka och bekräfta banden inom familjen (Eriksson Baaz i Eastmond & Åkesson (reds.), 2007:104). Vid problematiseringen av de transnationella banden är remitteringar därför en viktig aspekt att belysa, samtidigt som det påvisar vikten av att studera remitteringar utifrån ett transnationellt perspektiv. I en studie som denna är det problematiskt att inte alls ta hänsyn till de transnationella banden, då de kan tänkas vara avgörande för hur migranten upplever att livsvillkoren påverkas av remitteringarna. Det kan således handla om att det är "värt" att prioritera arbete framför utbildning då banden till hemlandet är starka och behoven stora. Att välja att utbilda sig och inte skicka pengar kanske istället hade genererat känslor av oro för familjens välbefinnande eller överlevnad, vilket kanske upplevs som värre än att sätta familjens behov framför sin egen utbildning. Att inte skicka pengar kan också tyda på avsaknad av respekt och omtanke från

migrantens sida, vilket skulle kunna göra livet i Sverige ännu svårare om det leder till att relationen mellan migranten och personerna i ursprungslandet blir kylig.

Maria Eriksson Baaz skriver att kravet på att skicka pengar upplevs extra starkt av de migranter som fått ekonomisk hjälp av familjen för att ta sig till värdlandet, än av dem som gjort det för egen maskin (Eriksson Baaz i Eastmond & Åkesson, 2007:103). Hon menar även att kravet på att skicka pengar till Kongo kan skapa konflikter mellan migranterna i Sverige och familjen som är kvar i ursprungslandet, mellan makar bosatta i Sverige samt mellan barn och föräldrar. Makar emellan handlar det ofta om olika ståndpunkter kring vem pengarna skall skickas till samt vems barn som skall tas omhand. I en intervju framkommer att detta var en av orsakerna till skiljsmässan. Vad gäller konflikten mellan föräldrar och barn skriver Eriksson Baaz att "... föräldrarna har färskna minnen från Kongo och står i mycket närmare kontakt med familjen där än barnen, som ofta är födda i Sverige" (ibid:106ff). Hon menar att migranterna ofta behöver göra stora ekonomiska uppoffringar och att det kan vara svårt för barnen att förstå det, att förstå varför de till exempel måste skära ner på nöjen (ibid). Detta kan tolkas som att förståelsen för behoven i hemlandet påverkar hur migranter, eller deras barn som fötts i Sverige, ser på sina liv här. Förståelsen kan på så vis tänkas påverka upplevelsen av hur livsvillkoren påverkas eftersom en biobiljett mer eller mindre kanske inte betyder så mycket för en vuxen migrant jämfört med att ett antal magar mättas. Samtidigt kanske en biobiljett betyder mycket för ett barn eller en tonåring som önskar leva sitt liv precis som "alla andra" i Sverige och därmed möjligtvis känner sig utanför, det vill säga upplever sig själv som socialt exkluderad eller relativt fattig.

Även Charlotte Melander skildrar komplexiteten då hon i sin avhandling om somalier i Göteborg beskriver hur migranter ställs inför moraliska dilemman kring "... hur de inom en ofta begränsad hushållsbudget skall prioritera mellan sina barns och sina egna behov i Sverige och förpliktelserna att hjälpa sitt transnationella släkt nätverk i framförallt Somalia" (Melander, 2009:202). Melander intervjuade föräldrar till minderåriga barn (ibid:12) och i en av intervjuerna framkom, som skrivits tidigare, att respondenten prioriterat arbete framför utbildning eftersom han hade fler familjemedlemmar att försörja i Somalia. Dessutom påtalade han svårigheten att prioritera olika släktingars behov (ibid:203). Inom den somaliska diasporan i Sverige och de somaliska släktskapsnätverken förknippas även ekonomiska stöd med heder, status och rykte. Att skicka pengar är på så vis socialt värdefullt då det är ett sätt att upprätthålla sin heder, höja sin



status och bibehålla ett gott rykte (ibid:215). Möjligen kan dessa aspekter upplevas som mer värdefulla än exempelvis egen utbildning samt bostad i Sverige och på så vis prioriteras högre. Trots att remitteringarna kan tänkas påverka livsvillkoren och möjligtvis innebär att migranten är socialt exkluderad, så kanske det är ett ”val” som migranten gör eftersom heder, status och rykte är socialt värdefullt och på så vis även innebär en form av social inkludering.

Eastmonds och Åkessons med fleras forskning kring globala familjer och transnationella band har framförallt fokuserat på relationen mellan migranter i Sverige och deras släktingar utomlands (Eastmond och Åkesson (red.), 2007). I förbigående har forskarna berört frågan kring hur migranter upplever att deras liv i Sverige påverkas av att de skickar pengar till sina ursprungsländer, men de har inte lagt någon större vikt vid det. Även Melanders forskning vidrör frågan men inte heller här är det i fokus. Det lilla som har skrivits, som jag känner till, har jag försökt redovisa för i styckena ovan. Det är viktigt att vara medveten om det transnationella perspektivets betydelse, eftersom det inte går att frikoppla migranten från det transnationella fält inom vilket personen ofta befinner sig i. Mycket tyder på att de transnationella nätverken påverkar migranternas liv i Sverige, bland annat genom att ekonomiska prioriteringar inom knappa hushållsbudgetar måste göras. Denna uppsats kommer dock belysa hur migranterna upplever att remitteringarna påverkar livet i Sverige, oavsett vad som avgör benägenheten att remittera samt vad som påverkar remitteringsbeloppen. Fokus i denna uppsats, till skillnad från de ovannämnda forskarnas, är därmed inte de transnationella banden, för oavsett hur de ser ut så remitterar migranterna i studien. Dock är det viktigt, som tidigare skrivits, att ta de transnationella banden i beaktning eftersom de kan påverka migranternas upplevelser av hur remitteringarna påverkar deras livsvillkor. Istället för att fokusera på de transnationella banden kommer denna uppsats att belysa remitteringarna utifrån teorier kring social exkludering och relativ fattigdom, vilka diskuteras inom utvecklingsforskningen.

## **2.2 Social exkludering**

Jan Nederveen Pieterse skriver att ”[the] conventional distinction between the developing and developed societies is less and less relevant – the ‘south’ is in the ‘north’ and vice versa” (2010:4). Vidare menar han att social exkludering är ett problem som är vanligt i såväl väst som öst och syd som nord (ibid). Sedan 1980-talet har stora förändringar skett i Europa, bland annat genom att antalet hemlösa har ökat, det har skett försämringar för långtidsarbetslösa samt bostadsområden har kulturellt och socialt skiljts från varandra. Dessutom artar sig fattigdom och

utestängningsformer på nya sätt. ”Allvaret i dessa angelägenheter har inom EU markerats i politisk retorik och forskning om social exkludering” (Schierup & Urban i Dahlstedt, Hertzberg, Urban och Ålund (reds.) 2007:57). I en av ungdomsstyrelsens skrifter beskrivs hur bland annat begreppet social exkludering används på olika sätt, hur det i politiska sammanhang fått stort genomslag samtidigt som det inom forskarsamhället råder oenighet kring begreppsdefinitionen (Ungdomsstyrelsen, 2007:9).

Carl-Ulrik Schierup och Susanne Urban definierar social exkludering som ett ”beskuret medborgarskap”. De menar att det är ”... ett tillstånd där vissa grupper systematiskt förnekas det minimum av ekonomiska, politiska och sociokulturella resurser och möjligheter som är nödvändiga för att upprätthålla en socialt acceptabel tillvaro” (Schierup & Urban i Dahlstedt et.al (reds.), 2007:59). En annan definition är “... the process through which individuals or groups are wholly or partially excluded from full participation in the society within which they live” (Francis i Kothari och Minogue, 2002:74). Utifrån migranternas upplevelser av hur remitteringarna påverkar livsvillkoren i Sverige, kommer teorin kring social exkludering att användas för att undersöka om och i så fall hur de upplevda livsvillkoren kan kopplas till någon form av social exkludering.

Förståelsen av begreppet social exkludering tenderer dock att korrespondera med förståelsen av begreppen fattigdom samt marginalisering (Schierup & Urban i Dahlstedt et.al (reds.), 2007:59). Det är dock viktigt att särskilja begreppen fattigdom och social exkludering. Paul Francis ställer sig frågan hur social exkludering skiljer sig från fattigdomsbegreppet och menar att det sistnämnda har tenderat att förstås utifrån ekonomiska termer medan social exkludering innehåller deprivation inom flera olika sfärer, varav låg inkomst är en utav dem. Francis skriver att ”Insecurity of employment, lack of access to health care, lack of social networks and inability to gain access to judicial fora are recognized as equally debilitating. The encapsulation of the multifaceted character of social deprivation, especially its institutional and cultural aspects, is one of the main strengths of social exclusion as a concept” (Francis i Kothari och Minogue, 2002:75). Även David Byrne påtalar vikten av att skilja begreppet fattigdom från begreppet social exkludering och hänvisar till Walker och Walker som menar att fattigdom handlar om brist på materiella resurser, framför allt inkomst, medan social exkludering handlar om själva uteslutningsprocessen (2005:2).

Paul Francis uttrycker att "... the meaning of social exclusion depends on the nature of the society, or the dominant model of that society, from which exclusion occurs" (Francis i Kothari och Minogue, 2002:75). Vad som menas med social exkludering skiljer sig på så vis mellan olika samhällen, det som innebär att en person är exkluderad i Ghana behöver inte nödvändigtvis korrelera med de faktorer som innebär social exkludering i det svenska samhället. Social exkludering och social inkludering är dessutom två sidor av samma mynt. Om en person är socialt exkluderad från en grupp kan personen vara socialt inkluderad i en annan grupp. Begreppen exkludering och inkludering är på så vis komplexa.

Hans Abrahamsson skriver att "[den] transnationella migrationen, med förändrade förutsättningar för identitetsbildning och förstärkta förpliktelser när det gäller remitteringar och ekonomiskt stöd inte bara till familjerna i sina ursprungsländer utan också till medlemmarna i de globala nätverk de tillhör, påverkar möjligheterna till ett aktivt medborgarskap och samhällsengagemang i den miljö där migranterna råkar befinna sig för stunden" (Abrahamsson, 2011:18). Materialet i denna uppsats analyseras utifrån teorier kring bland annat social exkludering, vilket kan beskrivas i termer av ett beskuret medborgarskap, och detta återkommer i slutsatserna.

### **2.3 Relativ fattigdom**

Fattigdom kan beskrivas i absoluta termer och i relativa termer. Den relativa fattigdomen handlar om hur en person eller ett hushåll är fattigt relativt sett, utifrån genomsnittet i det samhälle inom vilket personen eller hushållet befinner sig i. Således är en person fattig om han/hon inte kan tillfredsställa sina behov i relation till de behov som anses vara viktiga utifrån det specifika samhällets kontext (The Rio Group on Poverty Statistics, 2006:35f). Riogruppen skriver att relativ fattigdom "... represents the inability to participate in the ordinary life of that society owing to a lack of resources" (ibid:73). Gruppen menar att den absoluta fattigdomslinjen oftast används för att mäta fattigdomen i utvecklingsländer medan den relativa fattigdomslinjen oftast används i utvecklade länder (ibid). Brian Nolan and Christopher T. Whelan påtalar även de att den relativa fattigdomen oftast relateras till mer utvecklade länder. De menar att den mest använda definitionen i Europa har gjorts av Peter Townsend, den lyder:

Individuals, families and groups in the population can be said to be in poverty when they lack the resources to obtain the type of diet, participate in the activities and have the living conditions and amenities which are customary, or at least widely encouraged, or approved, in the societies to which they belong. Their resources are so seriously below those commanded by the average

individual or family that they are, in effect, excluded from ordinary living patterns, customs and activities (Nolan och T. Whelan, 2012:12).

I denna studie kommer fattigdom att belysas i relativa termer. Det innebär således att den skall ses i relation till det svenska samhället, inom vilket migranterna lever i. Det handlar därigenom om den enskilda individens behovstillfredsställelse utifrån den genomsnittliga svenska levnadsstandarden och de ”vanliga” svenska levnadsmönstren. I studien kommer teorin att användas för att analysera huruvida migranter hamnar i relativ fattigdom eller ej till följd av att de remitterar samt för att problematisera begreppet relativ fattigdom.

### **3. Metod och material**

Detta avsnitt inleds med en presentation av den valda metoden för uppsatsen, semistrukturerade intervjuer. Därefter följer en presentation av metod för analys av materialet.

#### **3.1 Semistrukturerade intervjuer**

Metoden för uppsatsen var kvalitativa semistrukturerade intervjuer, vilka är primärkällor, och bygger på ett antal förbestämda frågor och ämnen som besvaras och berörs. Det är en flexibel intervjuform, då flertalet frågor formuleras på förhand samtidigt som det ges utrymme åt spontana följdfrågor under intervjuernas gång. Valet av semistrukturerade intervjuer grundade sig bland annat på möjligheten att, till skillnad från mer kvantitativa metoder (till exempel enkätundersökningar), få respondenten att med egna ord beskriva sin livssituation i Sverige och hur den eventuellt påverkas av pengaförsändelserna till ursprungslandet. Det möjliggjorde på så vis för en djupare förståelse av migranternas egna upplevelser. Ytterligare en orsak till valet av kvalitativa intervjuer istället för en kvantitativ metod var möjligheten, som emellertid inte utnyttjades i studien, till uppföljningar av respondenternas svar genom ytterligare intervjuer. Eftersom uppsatsens forskningsområde var relativt outforskat hade det även på förhand varit svårt att veta vilka kategorier och svarsalternativ som skulle ha funnits med på exempelvis en enkät. Intervjuguiden, vilken jag återkommer till i nästa stycke, bestod därför av ett flertal öppna frågor och kompletterades under varje intervju med mer specifika frågor, utifrån respondenternas svar, kring uppsatsens tre frågeställningar.

För att kunna få en överblick över hur migranter tänker och resonerar kring remitteringar var tanken att först genomföra en gruppintervju innan de enskilda intervjuerna. Tre ideella föreningar kontaktades samt en av svenska kyrkans församlingar. Kontaktpersonen i en av svenska kyrkans församlingar påtalade svårigheten med att få folk att tala om ekonomiskt relaterade ämnen i grupp och likaså gjorde talespersonen för den förening som uppvisade intresse för att medverka i studien. Istället för en gruppintervju genomfördes två pilotintervjuer med tre personer, vilket innebär att den ena pilotintervjun gjordes med två personer samtidigt. Intervjuformen var öppen och efteråt diskuterades intervjuguiden, för att utifrån diskussionen kunna specificera frågorna inför kommande individuella intervjuer. Att frågorna specificerades innebar att de gick från att generellt handla om transnationella band och remitteringar till att vara mer inriktade på livet i Sverige, det vill säga hur det är att försörja sig, om det finns något de skulle vilja göra om deras ekonomi var bättre, vad de hade lagt pengarna på om de inte hade skickat och så vidare. På så vis lämnades ett utrymme, vilket skrivits ovan, till mer specifika följdfrågor relaterade till val av sysselsättning och val av var de bosätter sig som ställdes under intervjuernas gång.

Relationen mellan respondent och intervjuare är komplex och den är viktig att ta i beaktning vid utformandet av en intervjuguide. Eftersom remitteringar berör enskilda individers hushållsekonomi, kan det uppfattas som ett känsligt ämne att prata om och risken finns då att respondenterna undviker att svara alternativt inte uppger helt sanningsenliga svar. I intervjuguiden valde jag därför att inte ställa några frågor kring hur mycket pengar respondentens hushåll skickar utan hade det istället som ett av flera kriterier för urval, vilket jag återkommer till. Genom pilotstudien försökte jag även minimera risken för bortfall samt öka reliabiliteten genom att diskutera med personerna i fråga huruvida de upplevde obehag inför frågorna, eftersom det kan tänkas påverka sanningsenligheten i svaren. Knut Halvorsen skriver att "[begreppet] validitet kan översättas med *giltighet* eller *relevans*. Utmaningen är att samla in data som är relevanta för den problemställning som vi arbetar med" (Halvorsen, 1992:41). Vid utformandet av en intervjuguide bör således även validiteten beaktas och genom pilotintervjuerna kunde jag stämma av och korrigera så att de frågor som ingick i intervjuguiden var relevanta (valida).

Det vara svårare än vad jag hade förväntat mig att hitta personer som tillhör urvalsgruppen av respondenter, vilket jag återkommer till, som ville ställa upp på en intervju. Genom att kontakta olika föreningar, skolor, förskolor, en socialarbetare och ett företag fick jag kontakt med

respondenterna som deltagit i studien. Jag genomförde tre intervjuer med fyra personer (tre kvinnor och en man), vilket innebar att två av respondenterna, Fatima och Mirah intervjuades ihop.

Jag hade uttryckligen beskrivit att studien bygger på individuella intervjuer men när jag väl kom till mötesplatsen och skulle genomföra de individuella intervjuerna med Fatima och Mirah så sade de att de inte hade tid och ville bli intervjuade ihop. På grund av tidsbrist gjordes intervjun således i par. Fatima och Mirah uttryckte tydligt att pengar inte är något känsligt ämne för dem och att de känner sig helt fria att tala öppet om hur det är att skicka pengar till ursprungslandet samt hur det påverkar deras livsvillkor här. Mirah hävdade att de båda har väldigt bra betalda arbeten och att det därför inte påverkar dem så mycket. I intervjun hänvisade de därför ibland till andra personer i sin omgivning eller talade om migranter mer generellt, eftersom de hade många berättelser om hur migranter tvingas att göra olika val i livet baserat på ett försörjningsansvar gentemot familjen i hemlandet. Trots att Mirah hävdade att remitteringarna inte påverkar deras livsvillkor så mycket eftersom de har (enligt hennes mått) höga inkomster så kan det ändå tänkas vara så att det är lättare att prata om andra än sig själv. I min användning av intervjumaterialet har jag försökt att skilja de två respondenternas svar från varandra i så stor utsträckning som möjligt och fånga det specifika hos varje person. Deras resonemang skiljer sig på många ställen åt och liknar varandra på andra ställen och det kan därför inte uteslutas att den ena personens resonemang påverkade vad den andra personen svarade.

Den tredje kvinnan som deltog i studien är Aisha. Dagen innan intervjun var jag på Aishas arbetsplats och talade med de anställda och ytterligare några personer som är kopplade till verksamheten samt beskrev min studie. Utifrån min beskrivning valde Aisha att delta eftersom hon ansåg sig passa in i urvalet av respondenter, vilket jag som sagt återkommer till. Intervjun med Aisha ägde rum på hennes arbetsplats följande dag, efter att hon och hennes kollegor hade slutat för dagen. När jag presenterade min studie på Aishas arbetsplats fick jag även kontakt med en annan kvinna som berättade att hennes man, Nashor, skickar mycket pengar (mycket mer än 5 000 SEK per år) till deras ursprungsland. Kvinnan frågade sin man om han ville delta i studien och intervjun med honom ägde rum hemma hos paret dagen därpå. Intervjun genomfördes på engelska.

Att kunskap är en social konstruktion och därmed en produkt av relationen mellan "the knower and the known" är något som Joey Sprague belyser. Sprague menar även att kön, klass och etnicitet är faktorer som påverkar interaktionen mellan människor samt öppnar upp för- eller avgränsar människor till olika sociala fält och "rum" vilket i sin tur påverkar insamlingen av data (Sprague, 2005:191ff). De semistrukturerade intervjuerna genomfördes med människor från olika länder, med olika kulturell bakgrund, olika lång vistelsetid i Sverige samt olika kön. Det har därför varit svårt att veta om och i så fall hur min sociala position har påverkat data och därmed resultatet och analysen. Jag vill tro att det inte har haft någon större påverkan, utan att det snarare handlar om vilka frågor som ställs och hur ett förtroende byggs upp mellan intervjuare och respondent under samtals gång, men samtidigt måste jag reservera mig för detta. Möjligen kanske respondenterna uppfattade mig, en svensk ung kvinna, som någon utomstående eftersom ett par av migranterna ofta frågade under intervjuernas gång om jag förstod vad de menade. Det kan även uppfattas som att de var rädda för att misstolkas. För att undvika att min egen förförståelse, vilken bland annat grundar sig på tidigare forskning, min sociala position och personliga erfarenheter, genomsyrade frågorna och mina egna tankebanor försökte jag leda intervjuerna utan att styra för mycket. På så vis försökte jag att undvika ledande frågor och istället låta respondenterna reflektera fritt.

Urvalet av respondenter för studien begränsades, som tidigare nämnts, till *migranter från utvecklingsländer*<sup>1</sup>. Eftersom det var svårt att komma i kontakt med folk som var villiga att prata om remitteringarna och tiden var knapp så genomfördes intervjuer med de som visade intresse. Variabeln kön togs därför inte i beaktning och vad gäller remitteringarnas påverkan på migranterns livsvillkor i Sverige, tror jag att det finns många fler och kanske mer avgörande faktorer för vad en respondent svarar än kön, däribland de transnationella banden. I studien innefattades enbart de migranter som har *bott i Sverige i minst ett år*, oavsett varför de kommit hit, och valet av vistelsetid baserades på idén om att migranterna då haft möjlighet att stadga sig lite i det nya landet. Dessutom innefattades enbart de migranter från hushåll som *skickar minst 5 000 SEK per år*. Relevansen för denna summa går att diskutera men som tidigare nämnts så grundar sig valet av beloppet på tanken att det möjligen påverkar människors privatekonomi, eftersom ett lägre belopp troligtvis inte resulterar i några större märkbara effekter. Summan på 5 000 SEK per år

---

<sup>1</sup> Definitionen av utvecklingsländer i uppsatsen grundar sig på FNs lista över utvecklade regioner respektive utvecklingsregioner och respondenterna kommer alla från några av de minst utvecklade länderna (UN, 2012).

säger dock inget om hur pengarna är fördelade över året, om det är en klumpsumma eller jämnt fördelat över månaderna, vilket kan tänkas influera hur migranterna upplever att det påverkar privatekonomin. Det framgår inte heller något om hushållets totala inkomst, där ett hushåll med lägre disponibel inkomst, fler personer och högre utgifter kan tänkas påverkas i större utsträckning än ett hushåll med högre disponibel inkomst, färre personer och lägre utgifter. Hushållets inkomster och utgifter, hur mycket pengar som remitteras, hur många personer som ingår i hushållet med mera kan på så vis tänkas påverka bland annat valet av sysselsättning och därigenom migranternas upplevelser av hur remitteringarna påverkar deras livsvillkor. Ett exempel på detta är Mirah som sade att hon och Fatima är väldigt välbetalda och att det därför inte påverkar dem så mycket. Ett urval av respondenter hade kunnat göras utifrån fler aspekter så som personer i hushåll, inkomst, utgifter, andel av inkomsten som remitteras och så vidare men på grund av tid så valde jag istället en fast summa på 5 000 SEK per år.

Eftersom urvalet av respondenter grundar sig på kriterierna att de kommer från utvecklingsländer, har bott i Sverige i minst ett år och skickar minst 5 000 SEK per år, så presenterade jag dessa kriterier först i min kontakt med potentiella respondenter alternativt kontaktpersoner. Utifrån den informationen fick personerna ta ställning till om de platsar i undersökningen eller ej samt om de ville delta. Eftersom pengar kan vara ett känsligt ämne för en del människor så kändes det viktigt att presentera urvalssumman på 5 000 SEK istället för att fråga folk om hur mycket pengar de skickar och sedan avgöra om de hade platsat i studien.

Endast en respondent per hushåll har deltagit. Jag frågade en kvinna om hennes man skulle kunna tänka sig att bli intervjuad men hon sade nej och jag fick känslan av att informationen hon hade gett mig var känslig och att hon således inte ville att han skulle få reda på att hon deltagit. Fördelen med att bara intervjua en person från varje hushåll i en liten studie som denna är att personen därigenom kan känna sig trygg med att prata fritt och vara anonym. En nackdel är att personer i samma hushåll kanske har olika upplevelser av hur remitteringarna påverkar deras livsvillkor, exempelvis beroende på vem som är inkomstagare, vem som skickar pengar samt vem som avgör hur mycket som skall skickas.

Valet av de personer som intervjuats har även grundat sig på språkkunskaper, antingen i det svenska eller i det engelska språket. Genom att vända mig till personer som har kunskaper i något av dessa två språk möjliggjordes genomförandet av intervjuerna utan tolk och därmed kunde



sekundära tolkningar, av hur respondenterna upplever att livsvillkoren påverkas, undvikas. På så vis ökade reliabiliteten. Ytterligare anledningar till att en tolk inte anlätades var tid och finansiella resurser. Citaten från intervjuerna som genomfördes på svenska har korrigerats till mer korrekt svenska för att underlätta läsningen och citat på engelska har översatts till svenska. Jag spelade in alla intervjuer och transkriberade nästintill allt av det inspelade materialet. För att garantera respondenterna anonymitet har jag gett dem fiktiva namn.

### **3.2 Metod för analys**

Analysen har gjorts i två steg. Det första steget var att analysera det transkriberade materialet genom att skapa kategorier utifrån uppsatsens tre frågeställningar. Genom att skapa kategorierna kunde jag leta efter eventuella mönster och på ett överskådligt sätt se vad respondenterna svarade på respektive frågeställning, vilket jag återkommer till i resultatkapitlet. Jag tyckte emellertid att det var svårt att urskilja mönster i intervjuerna eftersom respondenterna beskrev hur livsvillkoren påverkas, till följd av att de skickar pengar till ursprungsländerna, på så vitt skilda sätt. I mitt arbete med att hitta mönster i intervjuerna var jag därför noga med att inte generalisera för mycket utan att lyfta fram skillnaderna också. Förutom de tre kategorierna som baserades på uppsatsens frågeställningar så fann jag i materialet annat som respondenterna gav uttryck för, däribland jämförelser mellan livet i Sverige och livet i ursprungslandet, och därför skapades ytterligare en kategori med sådant som var ”intressant” utifrån uppsatsens syfte men som inte platsade under någon av frågeställningarna.

Steg två av analysen gjordes utifrån uppsatsens syfte och baserades på teorierna kring social exkludering samt relativ fattigdom. Detta steg innebar att jag, utifrån svaren på mina frågeställningar, analyserade huruvida remitteringarna kan leda till social exkludering och/eller relativ fattigdom eller ej. Den fjärde kategorin användes för att problematisera begreppen social exkludering och relativ fattigdom. Steg två i analysen ledde fram till mina slutsatser. Efter att steg två hade gjorts vävdes dock de citat som hamnat i den fjärde kategorin in under något av svaren på de tre frågeställningarna.

## 4. Resultatredovisning och analys

I detta avsnitt presenteras och analyseras det insamlade materialet utifrån uppsatsens tre frågeställningar.

### 4.1 Upplever migranter från utvecklingsländer att remitteringarna påverkar deras val av sysselsättning, och i så fall hur?

Fatima är en 43-årig fyrbarnsmamma som har bedrivit eftergymnasiala studier och arbetar heltid inom det yrke som hon är utbildad för i Sverige. Fatima menar att det är ett ”måste” för en migrant att skicka pengar till sin närmsta familj, det vill säga sin mamma, pappa och syskon men inte till kusinerna. Hon menar även att det kan underlätta att vara fler från familjen i diasporan eftersom de då kan hjälpas åt om ett akut behov uppstår i hemlandet. Hon uttrycker hur behovet i hemlandet påverkar motivationen att ”bli” någon.

Jo det kan motivera. Till exempel om jag är en 20-åring eller 25-åring och jag vet att hela min familj finns i ett fattigt land och behöver mig, så självklart tänker jag att jag ska utbilda mig, jag ska jobba, jag ska kunna försörja dem (Fatima, 2012-12-19).

Fatima menar att när familjen väntar så går det inte att ligga på soffan utan att söka arbete är av största vikt, på socialbidrag går det inte att hjälpa någon. Vidare menar hon att arbete ibland går före utbildning eftersom det finansiella stödet behövs precis här och nu, det går inte att vänta och som arbetande kan familjen garanteras mat på bordet. På frågan om hon tror att det påverkar vilken typ av jobb en migrant väljer svarar hon:

Det kan påverka, till exempel om det är 25-åriga killar som har det här behovet och vet att familjen väntar och hittar ett jobb, till exempel ett städjobb så tar de [jobbet], de tänker inte på att utbilda sig vidare till läkare för de måste försörja. Så det är jobb i första hand, det är viktigast oavsett vad det är. Om de tjänar 1 000 så tar de jobbet, de vet att om de utbildar sig först så får de 10 000 men de kan inte vänta, de har inte den möjligheten. De måste ta 1 000 för att kunna skicka 500, åtminstone vet de då att familjen har mat på bordet. Så det kan vara tvärt om en nackdel faktiskt att man har en familj som [är i stort behov av stöd] (Fatima, 2012-12-19).

Fatima uttrycker i citaten ovan att behovet i hemlandet kan motivera en person till att studera och skaffa sig ett arbete, men samtidigt kan det också vara en nackdel eftersom det kan påverka val av utbildning och jobb. Att skicka pengar till ursprungslandet kan således tolkas som en begränsning av den egna individens valfrihet och möjlighet att kanske utbilda sig till det yrke som personen i fråga önskar att arbeta med.

Mirah är en 30-årig kvinna och mamma till ett barn. Hon har sin närmsta familj i Sverige men har andra släktingar kvar i hemlandet. Mirah anser att remitteringarna är en självklarhet eftersom hon har ett försörjningsansvar gentemot familjen. Om hon hade haft sin närmsta familj kvar i ursprungslandet så hade hon varit tvungen att skicka pengar oavsett vilken inkomst hon hade haft och hon säger att även om hon hade haft 1 000 SEK att leva på i månaden så hade hon skickat hälften. Mirah anser att inkomsten är avgörande för hur livet i Sverige påverkas och eftersom hon och Fatima arbetar heltid och hon anser att de har väldigt bra betalda arbeten så uttrycker hon att remitteringarna inte påverkar dem så mycket. Mirah skickar inte pengar varje månad men däremot skickar hon stora summor på en gång. Dessutom hjälps de åt inom familjen utanför hemlandet och bland annat betalade hon 40 000 SEK till en av sina närståendes bröllop. Precis som Fatima anser hon att det underlättar att vara fler från familjen i diasporan eftersom de kan hjälpas åt. Mirah säger att "... man går ju inte på den svagaste och säger att nu måste du skicka, någon som går på socialbidrag, utan man räknar ju inkomsten". Mirah menar att de gör någon form av beräkning av levnadsstandarden och ju högre levnadsstandard eller inkomst en person har desto mer ansvarig är personen (Mirah, 2012-12-19). Sättet som de hjälps åt på inom det transnationella nätverket anser Mirah är bland det mest positiva i deras kultur. Eftersom Mirah anser att hon inte påverkas så mycket av att skicka pengar så ger hon exempel på en kille som hon träffade och uppmuntrade till att studera vidare medan han är ung. När de sågs vid ett senare tillfälle frågade hon hur studierna gick och han berättade då att han var klar med svenskan. Han hade genomfört sina studier väldigt snabbt, tagit körkort och nu bestämt sig för att ta busskörkort (Mirah, 2012-12-19). Mirah citerar killen:

Du jag hade jättegärna velat studera vidare men just nu så har jag en mamma att tänka på så jag måste bygga ett hus åt henne. Därefter kan jag börja studera. Så att därför kan jag inte ta tag i studierna nu (Mirah, 2012-12-19).

Mirah menar att hans mål är att bli busschaufför så att han kan bygga ett hus åt sin mamma och därefter börja studera. Hon menar även att ett jobb kan bidra till att fler kan försörjas, att migranten kan "... ha råd och själv leva gott här och få familjen att också leva gott i hemlandet". Denna berättelse är ett exempel på hur behoven i hemlandet kan påverka de val som migranten gör kring arbete och utbildning. Mirah lyfter här in tidsaspekten, att behovet i hemlandet är stort nu, vilket för killen innebär att han får prioritera dem framför sin egen önskan om att studera. Citatet kan dock tolkas som att behovet i hemlandet är att bygga ett hus och efter att det har gjorts

kan killen fokusera på sig själv. I det långa loppet, självklart beroende på hur lång tid det tar för dem att kunna genomföra husbygget, så kanske det i slutändan inte påverkar hans liv i någon större utsträckning eftersom han i ett senare skede kan tillfredsställa sina behov och utbilda sig. Samtidigt som ett arbete ger en högre inkomst och därigenom en möjlighet att försörja den övriga familjen så ser Mirah dock en risk i att personen i fråga fastnar eftersom en person tenderar att vänja sig vid pengar och därigenom inte går vidare med exempelvis utbildning (Mirah, 2012-12-19).

Nashor är en 32-årig man som har en masterutbildning från en svensk högskola, men som nu arbetar heltid inom restaurangbranschen samtidigt som han studerar svenska. Han är den enda i sin familj som är i Sverige, förutom hans fru och barnet de har gemensamt. Nashor berättar om hur han arbetat heltid vid sidan av sina högskolestudier för att kunna försörja sig själv här i Sverige samt för att kunna skicka hem pengar till sin familj. Två år efter att han avslutat sin masterutbildning har han fortfarande inte fått något arbete som är relaterat till högskolestudierna och anledningarna till det säger han är sina brister i det svenska språket, sina studieresultat samt att han inte har körkort. Nashor överväger nu att studera till kock och förhoppningsvis kunna öppna en egen restaurang alternativt studera mjukvaruutveckling (Nashor, 2012-12-13).

Om jag hade gjort bättre ifrån mig så kanske jag hade kunnat få ett jobberbjudande här och även från skolan för jag har ansökt till forskarutbildningen men de sa att jag måste göra /.../ en omtenta men det vill jag inte (Nashor, 2012-12-13).

Under studietiden upplevde han att det var påfrestande att kombinera arbete och studier i den omfattning som han gjorde och menar att om han hade kunnat koncentrera sig mer på studierna så hade han kunnat få bättre resultat och på så vis ökat sina möjligheter till anställning. Dessutom upplever han att resultaten påverkar hans möjlighet till vidareutbildning (Nashor, 2012-12-13). För Nashors del har remitteringarna inte varit direkt avgörande för hans val av att arbeta vid sidan av studierna, eftersom han själv behövde ett jobb för att kunna försörja sig själv, men däremot påverkade det hur mycket han behövde arbeta och på så vis även den tid och kraft han kunde lägga på studierna. Tiden och kraften påverkade i sin tur resultaten som därefter påverkat hans möjligheter till arbete och vidare studier eftersom han måste göra en omtenta. I vilken utsträckning som remitteringarna har påverkat studieresultaten är dock svårt att avgöra och möjligtvis kan det även vara så att han ursäktar sina studieresultat med att han var tvungen att arbeta heltid för att kunna skicka pengar till sitt ursprungsland. Att han nu studerar svenska

samtidigt som han arbetar heltid och funderar på att utbilda sig till kock, alternativt studera mjukvaruutveckling, kanske snarare tyder på att han har utbildat sig till ett yrke inom vilket han inte vill arbeta, eftersom han fortfarande har möjligheten att göra omtentan och på så vis öka sina möjligheter till anställning eller vidareutbildning inom ämnet men trots det inte vill.

Aisha är en 36-årig fyrbarnsmamma som arbetar heltid inom ett lågavlönat yrke. Aishas närmsta familj bor utanför hemlandets gränser, de flesta i Sverige, men hon har andra släktingar kvar i ursprungslandet. Aisha säger att hon och hennes man skickar pengar till hennes avlägsna släktingar och andra fattiga människor samt till hennes mans närmsta familj. Remitteringarna till hennes mans familj beskriver hon som obligatoriska. Aisha berättar om sina drömmar att utbilda sig vidare, framför allt eftersom hon längtar efter att få inhämta kunskap. Dessutom hoppas hon att en eventuell utbildning kan leda till en anställning som förskollärare, ett bättre betalt yrke än det hon har idag. Att hon och hennes man skickar pengar till sina hemländer tycker hon påverkar livet i Sverige, hon anser att det är tufft att försörja sig här men anser inte att det är pengarna som hindrar henne från att studera, snarare brist på tid då hon har ett hushåll och flera barn att ta hand om (Aisha, 2012-12-13). På så vis upplever inte Aisha att det är remitteringarna som avgör om hon skall studera vidare eller ej, utan andra faktorer.

För att sammanfatta hur respondenterna upplever att remitteringarna påverkar valet av sysselsättning, så uttryckte varken Mirah, Aisha eller Fatima att remitteringarna har haft någon påverkan på deras personliga val. Nashor menade å sin sida att han arbetat mycket vid sidan av sina studier och hade gärna arbetat mindre om han inte hade behövt skicka pengar till sitt ursprungsland. Bland migranternas berättelser finns exempel på en ung migrant som har skjutit fram sina studieplaner eftersom behovet i hemlandet är stort och han därför har tvingats att prioritera arbete framför utbildning, i alla fall för stunden. Ytterligare ett exempel är unga killar som tar vilket arbete som helst eftersom de måste skicka pengar och därför prioriterar arbete framför att utbilda sig, trots att de vet att en utbildning kan leda till högre inkomst. Dessa två berättelser påvisar att det finns migranter vars val av sysselsättning påverkas av att de skickar pengar till sina ursprungsländer, på så vis att de tenderar att prioritera arbete framför utbildning. Respondenternas berättelser indikerar emellertid att det är långt ifrån alla migranter som upplever att remitteringarna påverkar deras val av sysselsättning.

## 4.2 Upplever migranterna att remitteringarna påverkar deras val av var de bosätter sig, och i så fall hur?

I intervjun samtalar vi om försörjningsansvaret när frågan om det påverkar var en migrant väljer att bosätta sig ställs. Fatima säger att:

Ja, det kan påverka, vi pratade om den här ungkarln till exempel, pojken. Om han är i en liten stad så kanske han har mindre möjligheter att få jobb, eller man kan tro [att det i en] stor stad finns fler möjligheter att få jobb, så det påverkar. Man har fortfarande den tanken att jag måste skaffa mig ett jobb, jag måste kunna hjälpa andra /.../. Jag måste ta det här ansvaret så jag tänker inte på mig själv, kanske bor i en liten stad, bara går i skolan och köper en bil. Det är inte det utan man tänker: var ska jag skaffa mig ett jobb, hur ska jag skaffa mig ett jobb, var har jag mer möjligheter och det är det som det handlar om faktiskt (Fatima, 2012-12-19).

Det Fatima ger uttryck för är hur försörjningsansvaret tenderar att påverka var en person väljer att bostätta sig. I storstäderna anses möjligheterna till arbete vara bättre och det finns således en dragningskraft som medför att migranter flyttar från mindre orter och in till storstäderna. Det är dock inte så enkelt att enbart möjligheten att få ett jobb och därigenom kunna hjälpa familjen i hemlandet är den enda avgörande faktorn för val av bostadsort, vilket jag återkommer till i följande stycken. Däremot kan det tänkas vara en bidragande orsak till varför migranter söker sig till storstäderna. En intressant aspekt i det Fatima säger är även hur killen inte bara kan gå i skolan, köpa en bil och så vidare utan hur behovet i hemlandet ständigt finns närvarande. Hur pass mycket han måste anpassa sitt liv i Sverige utifrån behoven i hemlandet kan även tänkas påverka hans livsvillkor i relation till ”vanliga” svenska ungdomars, vilket kan förstås utifrån teorier kring social exkludering och relativ fattigdom. Detta återkommer jag till senare i uppsatsen.

Storstad kontra småstad beskrivs av Mirah och hon menar att det ofta känns viktigt att vara flera, att ha folk att diskutera med. Hon talar om hur svårt det kan vara för en migrant som får ett bekymmer, ifall personen i fråga bor i en småstad i Sverige och han/hon inte känner någon utan kanske är den enda personen som kommer från sitt hemland. Hon säger att:

Vem vänder man sig till? Man kanske behöver låna, även om man kanske går på socialbidrag kanske man behöver låna extra pengar den här månaden för att mamman måste opereras och då kanske du inte har så många att vända dig till (Mirah, 2012-12-19).

Samtidigt tror hon att det är andra faktorer än remitteringarna som är mer avgörande för var en person eller familj väljer att bosätta sig. Hon menar att det framför allt handlar om

trygghetskänslan. Hon talar om hur det är för en nyanländ migrant att hamna i en liten småstad eller by någonstans i de norra delarna av landet, där migranten inte förstår språket och allt i samhället upplevs som nytt. Mirah uttrycker det som att "[det] är som att hamna i en lejongrop, dem vet ju ingenting /.../. Det skapar en enorm otrygghet, jag tror att man väljer för att få en trygghetskänsla" (Mirah, 2012-12-19). Begreppet trygghet kan sägas ha många olika innebörder och vad trygghet är skiljer sig från person till person. Vetskapen om att det finns en möjlighet att kunna låna pengar när ett akut behov uppstår kan också tolkas som en form av trygghet, vilken kan tänkas leda till minskad stress och oro.

På frågan om varför migranter väljer att bosätta sig i ett visst bostadsområde eller hur de väljer att bo, relaterar ytterligare två respondenter det till trygghet. Trygghetskänslan beskrivs av Fatima som ett av de basala behoven. Fatima menar att en nyanländ person ofta har ett behov av någon i sin närhet som kan förklara hur saker och ting fungerar i Sverige, exempelvis hur han/hon kan transportera sig till olika platser med kollektivtrafiken eller inhandla busskort. Hon beskriver hur det är just de basala kunskaperna, som behövs för att klara sig i samhället, som påverkar valet att bosätta sig i ett område med många invandrare, däribland landsmän. Hon säger att:

... när du har lärt dig vårdcentralen, när du har lärt dig lite av språket för att kunna ringa vårdcentralen: jag behöver en tid idag, akut tid, så blir det enklare. Då blir man fri, då kan man flytta (Fatima, 2012-12-13).

Fatima känner själv till personer som har valt att flytta efter att de lärt sig de grundläggande sakerna för att klara sig i det svenska samhället, såsom hur de ringer ambulansen och kommunicerar med läraren (Fatima, 2012-12-19). Tidigare beskrev Fatima hur möjligheten att få arbete påverkar folks val av att bosätta sig i större städer, men här utvidgar hon det ytterligare genom att inkludera trygghetskänslan. På så vis kanske trygghetskänslan påverkar både valet av bostadsort men även valet av bostadsområde. Den typ av trygghetskänsla som påverkar migranternas val av var de bosätter sig och som relateras till språkfärdigheter kan dock inte sägas påverkas av remitteringarna, såvida remitteringarna inte påverkar språkfärdigheterna i form av att arbete prioriteras framför exempelvis svenskastudier.

Aisha har bott i sitt bostadsområde i snart 20 år och har aldrig tänkt på att flytta därifrån. Hon säger att:

Det är fullt med invandrare och alla vi liknar nästan varandra med klädstilen och allting /.../ jag känner mig tryggare här. Jag känner mig som att jag är hemma (Aisha, 2012-12-13).

Aisha trivs i området där de bor, har ingen önskan om att flytta därifrån och känslan av trygghet är viktig för hennes val av att bo i sitt nuvarande bostadsområde. Aisha och hennes man har fyra barn och de bor i en hyresrätt bestående av fem rum och kök, vilket innebär att två av barnen delar sovrum med varandra. Hon säger att hon gärna skulle vilja ha en större lägenhet eller en villa men att hon är muslim, vilket innebär att hon enligt religionen inte är tillåten att betala ränta. Eftersom hon inte får betala ränta så tror hon att det påverkar hennes val av att inte investera i ett hus eller lägenhetsköp (Aisha, 2012-12-13). I trakten där familjen bor finns det även bostadsrätter och hus, vilket innebär att valet av att inte köpa hus eller lägenhet inte påverkas av att hon inte vill flytta från området. Aisha säger att hon och hennes man tänker att:

... man sparar pengar och köper ett hus i sitt hemland. Och det har inte hänt för oss heller, vi kunde varken köpa hus i vårt hemland eller här. Men det enda jag kunde göra var att flytta från en mindre lägenhet till en större lägenhet (Aisha, 2012-12-13).

Trots att Aisha säger att hon kunde flytta från en mindre till en större lägenhet så vill hon, vilket tidigare skrivits, ha en ännu större lägenhet. Vidare säger hon att "... det är klart att mina barn jättegärna vill ha större lägenhet och hus eller villa eller så men dem ser och dem förstår" (Aisha, 2012-12-13). När hon får frågan om vad det är som barnen förstår svarar hon att "... hur vi har det och dem förstår att jag ibland måste skicka [pengar] till familjen som behöver hjälp..." (ibid). Aishas uttalanden kan tolkas som att lån och ränta, snarare än remitteringarna, påverkar deras val av att inte köpa hus eller lägenhet eftersom det kan vara svårt att (oavsett om de skickar pengar eller ej) spara ihop hela beloppet till en stor investering. Remitteringarna kan emellertid sägas påverka familjens hushållsekonomi och därigenom påverka hur stor hyreslägenhet familjen har råd med. För att återknyta till valet av bostadsområde så är tryggheten och känslan av att känna gemenskap med andra, i form av klädsel, avgörande för Aishas val.

Nashor valde att bosätta sig i sitt nuvarande bostadsområde efter att han avslutat sina universitetsstudier. Eftersom han tidigare bodde i en studentlägenhet och inte fick bo kvar var det viktigt för honom att snabbt hitta ett eget boende. Han vände sig till en stor kommunal fastighetsägare och han rekommenderades att söka sig till områden som Bergsjön, Angered eller Tynnered eftersom det ansågs vara lättare att få ett kontrakt där än i andra delar av Göteborg. Eftersom han var i akut behov av en lägenhet och det var svårare att få ett lägenhetskонтракт i



centrum så ansåg han inte att det var några problem att flytta till sitt nuvarande bostadsområde. Nashor menar att han flyttade dit på grund av att han erbjöds ett förstahandskontrakt där och att han inte valde området på grund av de billigare hyrorna eller storleken på lägenhet. I Nashors fall var det därmed inte remitteringarna som påverkade hans beslut om var eller hur han bosatte sig utan faktorn att det var där han fick ett lägenhetskontrakt. Samtidigt säger han att:

Jag skulle faktiskt vilja flytta men inte nu för jag kan klara av att betala mina utgifter och allt annat, så kanske om ett eller två år när jag får bättre lön, mer av allt, så kan jag fundera på att flytta härifrån (Nashor, 2012-12-13).

Trots att remitteringarna inte påverkade hans beslut om var han bosatte sig så menar han att han vill flytta när han får en bättre ekonomi. Detta kan tolkas som att remitteringarna faktiskt påverkar hans beslut att flytta eftersom hans ekonomi hade varit bättre om han inte hade skickat pengar, men samtidigt kanske det snarare handlar om att det är lättare att få en ny lägenhet om han kan visa en eventuell hyresvärd att han har en högre inkomst. Ytterligare ett alternativ är att en högre inkomst påverkar hans möjligheter att beviljas ett banklån och att han på så vis kan investera i ett lägenhetsköp. Förutom att han skall kunna finansiera ett annat boende så menar han emellertid att han måste ta hänsyn till sin fru som anlänt från hemlandet för inte så länge sedan. Han själv kan träffa sina vänner inne i centrum men frun har sina vänner, som också kommer från deras hemland, i bostadsområdet där de är bosatta och därför är det bättre för henne att de bor kvar (Nashor, 2012-12-13). På så vis avgörs deras val av boende av flera aspekter.

Fatima talar även hon om möjligheten att få ett förstahandskontrakt på en lägenhet som avgörande för var en migrant väljer att bostätta sig (Fatima, 2012-12-19).

Jag tycker storstad och så där man hittar lägenhet, förstahandskontrakt, det är också viktigt. Om jag erbjuds ett förstahandskontrakt på Hisingen så flyttar jag även om jag har mina kusiner i Angered /.../. Så eget boende är viktigast och sen om man har möjlighet att bo med kusinen i Hjällbo då är det jättebra, då väljer jag det (Fatima, 2012-12-19).

Möjligheten att få ett förstahandskontrakt är därmed avgörande. Aisha är ett exempel på hur remitteringarna påverkar privatekonomin och vilken bostad en migrant har råd att bo i, men jag spekulerar även i att remitteringarna kan tänkas påverka valet av bostadsområde. Om en person drömmer om att flytta in till en rymlig lägenhet i centrala Göteborg så är hyrorna där oftast betydligt högre än i förorterna. Hyresgästens inkomst kan tänkas påverka möjligheten att få ett hyreskontrakt och om personen i fråga har ett försörjningsansvar gentemot familjen i hemlandet

så kan det även tänkas påverka hur hög hyra han/hon anser sig ha råd med. På så vis kanske det inte är så svart eller vitt att flyttlasset går dit ett förstahandskontrakt erbjuds eller dit en migrant känner sig trygg. Utifrån respondenternas svar ovan tyder det emellertid på en kombination av flera olika faktorer, däribland trygghet och möjligheten att få ett förstahandskontrakt. Mirah sade att försörjningsansvaret är odiskutabelt och Fatima menar att det finns tillfällen då hon måste skicka pengar, då hon inte har något val, och ett alternativ är således att respondenterna ser remitteringarna som något så självklart att de inte reflekterar kring hur det påverkar deras ekonomi och på så vis influerar valet av var de bosätter sig alternativt deras val av bostad.

Ytterligare ett alternativ av hur migranten i fråga upplever att remitteringarna påverkar livsvillkoren kan speglas av vem och vilken levnadsstandard personen jämför sig med. Detta återkommer senare i uppsatsen, men ett exempel som är relaterat till boende är Ahmed som talar om hur det var att leva som asylsökande. Ahmed ingår inte i urvalet av respondenter<sup>2</sup>. Han berättar om hur han bodde tillsammans med flera andra migranter i samma lägenhet (migrationsverket betalade hyran) och hur de delade rum. Han säger att "... det är tillräckligt, det är ett normalt liv så det är väldigt bra" (Ahmed, 2012-12-06). Dessutom anser han att det är tillräckligt att leva på 1 200 SEK eller 1 100 SEK per månad efter att hyran är betald, även om det är tufft och alla människor vill känna att de har tillräckligt med pengar för att kunna åka på semester, äta och dricka gott tillsammans med vännerna med mera. Samtidigt uttryckte han emellertid att han känner glädje över att skicka pengar till sin familj och att remitteringarna inte påverkar honom på något annat sätt. Detta kan tolkas som att Ahmed anser, eller i alla fall intalar sig själv, att tak över huvudet och att kunna äta sig mätt är tillräckligt för honom. Vad som anses vara en god och acceptabel levnadsstandard skiljer sig från person till person och kan tänkas påverkas av tidigare erfarenheter i livet eller vetskapen om hur livet hade kunnat vara i hemlandet om flytten inte hade ägt rum. Ahmed jämför Sverige med sitt ursprungsland och säger att "... folk är väldigt fattiga, de har inga jobb, det är inte som här". Ytterligare en skillnad som han belyser är pensionssystemet som finns i Sverige men inte i hans hemland. Jämförelser mellan Sverige och ursprungsländerna kan på så vis tänkas påverka migranternas upplevelser av hur remitteringarna påverkar livsvillkoren, beroende på vilken levnadsstandard migranterna jämför

---

<sup>2</sup> Ahmed ingår inte i urvalet av respondenter eftersom han nu lever som papperslös och har tvingats att sluta skicka pengar då han inte längre har någon inkomst. Istället refererar han till tiden som asylsökande då han bodde i migrationsverkets regi. Ahmed har sin fru och deras enda barn i Sverige, den övriga familjen finns i hans ursprungsland.

sig med, om det är den genomsnittliga svenska, familjens i hemlandet eller den genomsnittliga i ursprungslandet. Detta återkommer jag som sagt till senare i uppsatsen.

Sammanfattningsvis så framträder inga starka samband i studien mellan att remittera och valet av att bosätta sig på landsbygden, i en mindre- eller större stad. Valet att bo i en stor stad tycks snarare kopplas samman med ökade möjligheter till anställning samt en ökad trygghetskänsla. Fatima gav exempel på en kille som skickar pengar till sitt hemland och som därigenom är i behov av ett arbete. Hon menar att en stor stad innebär fler möjligheter och på så vis kan det påverka hans val av bostadsort. Trots att det i studien inte framträder några starka samband så är Fatimas berättelse en indikation på att det kan finnas ett, om än svagt, samband mellan val av bostadsort och remitteringar. I studien framträder inget samband mellan remitteringar och i vilket bostadsområde en migrant väljer att bo. Valet av bostadsområde relateras, precis som valet av bostadsort, till trygghet men även till möjligheten att få ett förstahandskontrakt. På så vis är trygghet och förstahandskontrakt mer avgörande för var en migrant väljer att bosätta sig än vad remitteringarna är. För Aishas del påverkar remitteringarna hur stor lägenhet som familjen har råd med och kanske är detta en fingervisning om att det finns migranter som upplever att remitteringarna påverkar valet av bostad snarare än valet av bostadsområde eller bostadsort.

#### **4.3 Om migranterna inte hade skickat pengar vad hade de valt att lägga dem på då?**

Fatima skrattar till när frågan ställs och svarar med en glimt i ögat att ”festa med de här pengarna. Ha kul med dem. Jag vet inte bara så spontant, det vet jag inte”. En resa till Dubai är ytterligare ett av hennes alternativ (Fatima, 2012-12-19). Trots att Fatima skrattar och presenterar det som ett skämt så tror jag att det kan finnas en viss sanning i det hon säger. Jag spekulerar kring att det kanske kan vara så att hon egentligen vill unna sig mer saker men att tanken på hemlandet och behoven där håller henne tillbaka. Avvägningen mellan hur mycket hon bör skicka och hur mycket hon bör spendera på sig själv är möjligtvis en svår gränsdragning. Kanske påverkas gränsen av vems livsvillkor som hon jämför sina egna livsvillkor med, vilket jag återkommer till senare. Fatima säger att även om hon sparar på ett sparkonto så tar hon ut därifrån när de ringer och behöver hjälp eller om det är något annat viktigt som behöver införskaffas, till exempel en overall till barnet. ”... om någon ringer och behöver hjälp då tar du ut från sparkontot så det spelar ingen roll, du går ändå dit även om du sparar” (ibid). Detta citat kan tolkas som att det för Fatimas del handlar om att hon ser det som ett måste att hjälpa till, att det är svårt att säga nej

alternativt att hon inte vill säga nej eftersom hon vet att behoven är stora. Sparpengar blir för henne en sorts buffert som hon kan ta av när något akut inträffar och jag fick känslan under intervjun att hon aldrig riktigt reflekterat över, alternativt inte tillåtit sig själv att reflektera över, att hon skulle kunna spara pengarna istället för att skicka. Det finns helt enkelt inte på hennes världskarta eftersom det är en sådan självklarhet att hjälpa de som är behövande.

Mirah anser att det hade varit jättebra om folk hade valt att spara pengar om de inte hade skickat, men tror ändå att folk i allmänhet hade konsumerat mer istället. Hon säger att "... det hade nog gått till hushållet tänker jag för det blir inte så mycket /.../ när man har pengar så gör man ju av med dem, springer till ICA, köper lite kläder, det hade nog bara gått åt tror jag" (Mirah, 2012-12-19). Detta kan tolkas som att Mirah, som säger sig ha en god ekonomi, inte anser att det rör sig om så mycket pengar och att de för hennes del hade spenderats på onödiga saker som hon egentligen inte behöver. För de personer som remitterar och som har det mindre gott ställt kanske det emellertid är de extra pengarna som betyder mycket, vilket även återkommer i nästa stycke. De extra pengarna kanske är skillnaden mellan att "bara" kunna betala och köpa de mest nödvändiga sakerna och att kunna sätta en liten guldkant på tillvaron genom att exempelvis spendera mer på sig själv eller sina barn.

Aisha berättar irriterat om ett extremt tillfälle då hennes man spontant skickade en stor summa pengar till en nära släkting. Eftersom familjen inte hade planerat för den utgiften så blev det "... katastrof hemma den månaden..." (Aisha, 2012-12-13). Aisha säger att:

... man betalar ju räkningar och allt, pengarna är ju planerade och dem pengarna skulle vi handla mat för och på dem skulle vi klara oss nästan hela månaden /.../ och då hade vi ingenting att handla mat för och då blir man riktigt förbannad (Aisha, 2012-12-13).

Således hade Aisha valt att lägga pengarna på mat den månaden, vilket ingår i konsumtionen som Mirah talade om i stycket ovan. Aisha skiljer sig dock från Mirah på så vis att den ökade konsumtionen hade betytt mycket för henne och familjen den månaden, jämfört med Mirah som ger uttryck för att den inte skulle ha gjort så stor skillnad för henne. Aisha tycker att det är tufft att försörja sig i Sverige, samtidigt som hon säger att "... jag har det mycket bättre än vad jag skulle ha det i mitt hemland, det är jag glad och stolt över" (Aisha, 2012-12-13). Aisha menar att hon känner glädje över att kunna hjälpa till när det rör sig om mindre summor, 1 000 SEK eller 2 000 SEK, eftersom det betyder mycket för familjen i ursprungslandet men påtalar att det kan

vara ekonomiskt påfrestande att skicka stora summor. Aisha säger att de i hemlandet tror att ”pengarna växer på träd” och att hon och hennes man är rika, vilket innebär att telefonen kan ringa och någon i ursprungslandet säger att ”... jag ska köpa hus, ni får skicka så mycket pengar...” (Aisha, 2012-12-13). Aisha berättar även om hur livet skiljer sig nu från när hon var lite yngre. Som ung tänkte hon bara på sig själv men ju äldre hon blev desto mer ansvarskänsla kände hon över att hjälpa familjen och samtidigt var det också då som de började kräva av henne att hon skulle börja hjälpa dem. På frågan om det är något hon känner att hon får försaka jämför hon med när hon var yngre och bara tänkte på sig själv och svarar att:

... jag kunde gå ut på stan och handla precis vad jag ville till mig själv förstår du och då kunde jag gå ut och fika med mina kompisar och då kunde jag gå ut och gå på spa eller göra något roligt för mig själv. Men nu var det ju rätt längesen det hände /.../ och att gå på spa vad kostar det? Ja en hel del. Och sen tänker man att med dem pengarna, istället för att gå på det här, så behöver dem där [i hemlandet] istället så man skickar till dem eller nej, jag sparar det till mina barn. Kanske mina barn behöver det här när jag ska skicka, förstår du, det blir alltid så här. När jag ska skicka så måste jag ändå ha pengar hemma, hur ska jag göra och sådant. Nej då undviker man att göra vissa saker för sig själv ... (Aisha, 2012-12-13).

Aisha menar att det är sig själv som hon skär ned på först, i form av nöjen och shopping. Hon menar att om hon inte hade skickat pengar så hade hon kunnat göra mycket, bland annat resa mer. Hon påtalar att familjen gör mycket men att det tar tid innan de har råd eftersom de dessutom är en stor familj. Mirah tror, som tidigare skrivits, att pengarna som folk skickar i största allmänhet skulle ha gått till konsumtion och Aisha kan här ses som ett exempel på detta. För Aishas del handlar det om avvägningarna mellan att spendera på sig själv och familjen, spara till barnen alternativt skicka pengar. Om hon inte hade skickat så kanske hon hade unnat sig att gå på spa eller fika oftare med sina vänner, vilket hade kunnat sätta en extra guldkant på tillvaron.

För familjens senaste resa var Aisha tvungen att ta ett lån, som hon nu betalat av, och lån med ränta är något som hon vill undvika så långt det är möjligt. Om hon inte hade skickat pengar hade hon kunnat spara mer och därigenom kunnat undvika att låna pengar från banken. Aisha talar om vad hon hade valt att lägga pengarna på om hon inte hade skickat och påtalar betydelsen av att inte ta lån utan hellre spara. Hon berättar att hon sparar en viss summa pengar varje månad och säger att ”... min tanke är ju att mina barn ska gå vidare och plugga, utan att de behöver låna, för lån det betyder väldigt mycket för oss som symbol. Vi får låna räntefritt ett år men inte mer så det har jag mer fokus på, att jag vill att de ska ha pengar när de ska plugga” (Aisha, 2012-12-13).

Hon vill alltid kunna känna att hon är där för sina barn och har möjlighet att hjälpa dem när de ska studera vidare. ”Så jag har mycket fokus på det nu, jag tänker på varje öre jag tar ut eller när jag skickar [så tänker jag att] jag måste spara pengar” (ibid).

Aisha berättar att hennes mans dröm är att köpa mark eller ett hus i hemlandet. ”... han vill jättegärna och han har tjatat många gånger, tusen gånger om det men tyvärr räcker inte ekonomin för att kunna göra en sådan stor grej”. Att köpa mark eller hus rör sig om en jättestor summa och Aisha menar att om de skulle ha möjlighet att investera i det så skulle de behöva spara jättemycket under många år (Aisha, 2012-12-13). För att sammanfatta vad Aisha hade valt att lägga pengarna på om hon inte hade skickat dem så är sparandet hennes främsta prioritet.

Nashor, som tidigare beskrev hur han under studietiden tvingats arbeta mycket för att kunna försörja sig själv i Sverige och samtidigt kunna skicka pengar till sin familj i ursprungslandet, menar att han hade valt att arbeta mindre vid sidan av sina studier. Han säger att “... på den tiden hade jag bara jobbat mindre och bara arbetat för mitt eget uppehälle här” (Nashor, 2012-12-13). På så vis hade han kunnat fokusera mer på studierna och förhoppningsvis kunnat prestera bättre, för att i slutändan kunna få en anställning eller öka sina möjligheter till studier på högre nivå. Dessutom tar det mycket tid och kraft att arbeta heltid och studera på helfart samtidigt, vilket kan tänkas ha påverkat hans välmående, samtidigt som hans välmående troligtvis även influeras av familjens välmående i ursprungslandet.

Angående vad migranterna hade valt att lägga pengarna på om de inte hade skickat dem till sina ursprungsländer, framträder ett mönster i intervjuerna i form av ökad konsumtion samt nöjen. Nashor hade dock valt att arbeta mindre och Aisha hade, förutom nöjen, valt att spara pengarna till sina barn. Aisha berättar dessutom om när hennes man skickade familjens matpengar till en nära anhörig och att hon inte visste hur familjen skulle klara sig ekonomiskt den månaden. Således hade hon lagt pengarna på mat den månaden, vilket ingår i konsumtionen, men jag vill lyfta fram det specifikt eftersom det handlar om ett sådant basalt behov som att ha mat på bordet och inte om onödig konsumtion. Remitteringarna påverkar sålunda migranternas livsvillkor i Sverige på olika vis och huruvida det kan förstås utifrån teorier kring social exkludering och relativ fattigdom följer i nästa kapitel som handlar om vilka slutsatser som dras utifrån studien.

## 5. Avslutande diskussion och slutsatser

I detta kapitel presenteras först de slutsatser som kan dras utifrån studien och därefter följer det sista avsnittet om återstående problem.

### 5.1 Slutsatser

Som tidigare skrivits definierar Carl-Ulrik Schierup och Susanne Urban social exkludering som ett "beskuret medborgarskap". Det beskurna medborgarskapet innebär att grupper resurser och möjligheter inskränks så att de inte kan "upprätthålla en socialt acceptabel tillvaro" (Schierup & Urban i Dahlstedt et.al (reds.), 2007:59). I relation till remitteringar innebär det att vissa migranter skulle kunna beskrivas som att de befinner sig i ett tillstånd där deras ekonomiska och sociokulturella resurser och möjligheter inskränks, eftersom remitteringarna begränsar ekonomin och de på så vis inte kan upprätthålla en socialt acceptabel tillvaro i Sverige. Ett exempel som kan ses som en form av social exkludering är de unga killarna som Fatima pratar om, som tvingas att prioritera arbete framför utbildning. Ett annat exempel är den unga mannen som Mirah talar om, som måste bygga ett hus åt sin mamma innan han kan vidareutbilda sig. Som tidigare skrivits i teorikapitlet menar Paul Francis att betydelsen av social exkludering skiljer sig från samhälle till samhälle (Francis i Kothari och Minogue, 2002:75). I det svenska samhället kan dessa personer ses som socialt exkluderade eftersom de inte har möjlighet att själva välja sysselsättning utan att deras val och därigenom möjligheter inskränks av att de måste skicka pengar till sina ursprungsländer och på så vis tvingar dem att prioritera arbete framför studier.

Migranterna själva är inkluderade i transnationella nätverk, vilka kan tänkas påverka förståelsen och/eller upplevelsen av social exkludering. I det svenska samhället kan vissa migranterna sägas vara exkluderade, men samtidigt kanske remitteringarna inkluderar dem i ett nätverk som är större och viktigare för migranterna själva. Mirah är ett exempel på en migrant som uppfattar det transnationella nätverket som oerhört viktigt och hon uttryckte att sättet som de hjälps åt på är bland det mest positiva i hennes kultur. I avsnittet kring den tidigare forskningen belystes Charlotte Melanders forskning kring somalier i Sverige och hon menar att remitteringarna är socialt värdefulla i bemärkelsen att det är ett sätt att upprätthålla sin heder, höja sin status och bibehålla ett gott rykte (Melander, 2009:215). Socialt värdefulla aspekter så som heder, status och rykte är möjligtvis viktigare för migranterna än utbildning och att arbeta inom sitt drömyrke alternativt bo i sitt drömboende. Genom att skicka pengar är migranterna på så vis socialt inkluderade i ett nätverk eller möjligtvis det lokala samhälle inom vilket de själva befinner sig i

samtidigt som de kan beskrivas som socialt exkluderade utifrån andra faktorer och aspekter inom det svenska samhället. Begreppen social exkludering och social inkludering är därigenom mer komplexa om hänsyn tas till de transnationella nätverken och inte enbart till den svenska samhällskontexten.

Social exkludering tenderar att sammanfalla med begreppet fattigdom, vilket tidigare tagits upp i teorikapitlet. En person är relativt fattig om han/hon inte kan tillfredsställa sina behov i relation till de behov som anses vara viktiga utifrån det specifika samhällets kontext (The Rio Group on Poverty Statistics, 2006:35f). Vad som är behov i det svenska samhället är inte helt lätt att avgöra, men jag vågar i alla fall säga att en person som har 1 000 SEK att leva på och skickar 500 SEK till sin familj i hemlandet, vilket Mirah sade att hon skulle ha gjort om hennes närmsta familj var kvar i hemlandet, lever i relativ fattigdom utifrån svenska mått mätt. Aisha berättade om hur hennes man skickade en stor summa till en nära anhörig en gång och beskriver det som något oövertänkt eftersom det gick ut över familjens matbudget. Även detta kan tolkas som ett exempel på hur migranter ibland gör stora uppoffringar och skickar så mycket pengar att det blir svårt att ro runt ekonomin. Att knappt ha mat på bordet är enligt svenska mått en signal om att familjen lever i relativ fattigdom. Ytterligare ett exempel är Ahmed som, vilket tidigare skrivits, levde på 1 100 SEK eller 1 200 SEK per månad efter att han skickat pengar till sin familj.

I relation till det svenska samhället är det inte speciellt svårt att finna exempel på hur migranter som skickar pengar förpassas till ett liv i relativ fattigdom men det är viktigt att inte glömma bort, som tidigare skrivits, att migranterna själva inte enbart lever sina liv i relation till den svenska kontexten utan att de lever i nätverk av transnationella band som sträcker sig långt bortom Sveriges gränser. Kanske handlar det om en sorts utjämning där enskilda individer försöker jämställa sina egna livsvillkor och sin egen levnadsstandard med familjens i ursprungslandet. Beroende på vem eller vad migranterna jämför sig med, om de jämför sig med villkoren och levnadsstandarden i Sverige alternativt i sitt ursprungsland så kanske de upplever sin situation olika. En person som jämför sig med de svenska måtten kanske ser sig själv som fattig medan en person som jämför sig med sitt ursprungsland kanske inte alls uppfattar sig själv som fattig, utan snarare tvärt om. Aisha är ett exempel på detta när hon säger att det är tufft att försörja sig i Sverige men att hon har det mycket bättre här är vad hon skulle ha haft det i sitt hemland. Ahmed är ytterligare ett exempel på en migrant som jämför Sverige med sitt ursprungsland genom att



påtala att folk är väldigt fattiga, att de inte har några jobb samt att det inte finns något fungerande pensionssystem i hemlandet till skillnad från i Sverige. Migrantens egen levnadsbakgrund är möjligen ytterligare en aspekt som spelar in, på så vis att migranten kan jämföra sitt liv nu med det liv han/hon levde i sitt hemland. Tidigare i uppsatsen beskrevs hur Ahmed talade om att det är väldigt bra att dela lägenhet och bo fler i samma rum, att det är ett normalt liv, vilket kan tolkas som att han jämför sina egna livsvillkor här med de han levde under i hemlandet alternativt de som hans familj lever under nu.

På detta vis kompliceras begreppet relativ fattigdom eftersom migranterna befinner sig inom transnationella nätverk. Den rådande synen på relativ fattigdom kopplas ihop med en viss geografisk plats, det vill säga hur migrantens livsvillkor mäts i relation till genomsnittet i det samhället. En person påstås därmed vara fattig om han/hon inte har möjlighet att vara en del av det samhälle inom vilket personen befinner sig i och som baseras på geografien. Vad som menas med samhälle kan i detta sammanhang också vara relevant eftersom en migrant kanske är relativt fattig utifrån det svenska samhället sett men inte utifrån den lokala samhällskontexten. På det viset kanske en migrant som bor i ett område med många invandrare, där de flesta skickar pengar och är i samma ekonomiska situation, inte upplever sig själv som relativt fattig jämfört med vilken upplevelse samma migrant skulle ha haft om han/hon hade bott i ett annat område. Samtidigt kanske migranterna själva inte mäter sin levnadsstandard och sina livsvillkor utifrån en geografisk plats utan utifrån det transnationella nätverket. Om de istället jämför sig med levnadsförhållandena och livsvillkoren i ursprungslandet blir svårigheten därmed att avgöra vem som har rätt att definiera fattigdom och på så vis förpassa människor till en grupp med benämningen ”fattiga”, när dessa människor själva kanske inte är av samma uppfattning och inte delar samma definition. Faktorer som förknippas med social exkludering och relativ fattigdom i Sverige kanske dessutom inte anses vara lika viktiga och värdefulla för migranterna som möjligheten att kunna tillfredsställa behoven i hemlandet. Jag spekulerar i att möjligheten att kunna stödja någon annan ekonomiskt kanske snarare visar på en sorts ”rikedom” eller att migranten är ”välbärgad” eftersom han/hon kan hjälpa någon annan. På så vis kan remitteringarna ses som ett mått på hur välställd en person är, snarare än ett mått på att personen i fråga är relativt fattig på grund av att han/hon inte har råd att lägga pengar på spa eller fika. Inkluderas aspekten välmående kan remitteringarna dessutom påverka migrantens välmående

negativt i form av eventuella inskränkningar på livsvillkoren samtidigt som det påverkar hans/hennes välmående i positiv bemärkelse genom glädje och minskad oro.

Hur migranterna upplever att remitteringarna påverkar deras livsvillkor kan eventuellt påverkas av om de ser remitteringarna som något självklart och odiskutabelt, som ett försörjningsansvar, en förpliktelse, en förväntning eller en sorts hjälp som inte är ett ”måste”. Om remitteringarna förknippas med försörjningsansvar och förpliktelser eller något som är självklart och odiskutabelt så reflekterar migranterna kanske inte över hur det påverkar livsvillkoren eftersom det är en sådan självklarhet, en del av livet. Ahmed brukade ha 1 100 SEK eller 1 200 SEK per månad att leva på efter att han hade remitterat och uttryckte att det är tufft samt att alla människor vill känna att de har tillräckligt med pengar för att kunna åka på semester, äta och dricka gott tillsammans med vännerna och så vidare. Samtidigt uttryckte han emellertid att han känner glädje över att skicka pengar till sin familj och att remitteringarna inte påverkar honom på något annat sätt. Trots att Ahmed sade att pengarna han hade kvar att leva för var tillräckligt, att remitteringarna inte påverkar honom på annat vis än genom glädjen han upplever, så påtalar han samtidigt att alla människor vill kunna unna sig mer. Kanske är Ahmed ett exempel på att reflektioner kring de negativa aspekterna som remitteringarna medför är förknippade med tabu eller dåligt samvete, eftersom familjen i hemlandet har det värre än migranten i Sverige som trots allt har det relativt sett bra. Om remitteringarna istället ses som förväntningar eller ett stöd som inte är ett ”måste”, utan som skall baseras på migrantens ekonomiska möjligheter att hjälpa till, kanske det ger ett större utrymme åt reflektioner kring hur remitteringarna påverkar livsvillkoren. Det kan i sin tur tänkas påverka hur migranten ser på sig själv som socialt exkluderad eller relativt fattig, eftersom en person som ser remitteringarna som ett stöd vars belopp avgörs av den privata ekonomin kanske jämför sig med det svenska samhället i större utsträckning än en person som ser remitteringarna som ett försörjningsstöd och något odiskutabelt.

Ytterligare en aspekt som kan tänkas avgöra hur migranten upplever att remitteringarna påverkar livsvillkoren är hur många personer från migrantens släkt som tillhör diasporan i Sverige eller eventuellt i andra länder, vilket Mirah och Fatima påtalade, samt vilken inkomst dessa personer har. Mirah sade att hur mycket varje enskild individ skall skicka bestäms av inkomsten och levnadsstandarden. Om en familj har flera personer utomlands och de tar hänsyn till individernas olika levnadsstandard, kan det ses som en form av utjämning även inom diasporan. Genom att

hjälpas åt med behoven i hemlandet kan risken minskas för att enskilda individer eller familjer, mätt utifrån det svenska samhället, blir relativt fattiga eller socialt exkluderade.

Förutom hur många personer som befinner sig i diasporan, kan även avståndet i släktledet till personerna i ursprungslandet tänkas ha inflytande över hur en migrant upplever att livsvillkoren påverkas. Mirah och Fatima uttryckte att det är ett ”måste” att skicka pengar till den närmsta familjen, vilket innebär att det ses som ett försörjningsansvar, till skillnad från släktingar som inte är en del av den närmsta familjen. Aisha sade att det är obligatoriskt att skicka pengar till hennes mans närmsta familj men att de pengar som skickas till hennes familj är till avlägsna släktingar. På så vis ger hon uttryck för att remitteringar till avlägsna släktingar inte är obligatoriskt. Samtidigt som nära släktingar är förknippade med ett större ansvar, kan upplevelsen av hur remitteringarna påverkar livsvillkoren negativt möjligen reduceras eftersom de känslomässiga banden troligtvis är starka och migranten därigenom upplever att familjens livssituation i hemlandet påverkar hans/hennes upplevelse av sin situation i Sverige. Pengar som skickas till en avlägsen släkting kan tänkas vara förknippade med mindre förpliktelse och snarare ses som ett stöd, vilket i stor utsträckning baseras på migrantens möjlighet att hjälpa utifrån privatekonomin. På detta vis kan remitteringar till avlägsna släktingar upplevas som att de påverkar villkoren i Sverige i mindre utsträckning eftersom de är mer självvalda, samtidigt som det kanske inte är ett lika självklart stöd och migranten därmed reflekterar mer kring vad pengarna kunde ha gått till istället. Beroende på hur migranten upplever att remitteringarna påverkar livsvillkoren i Sverige och beroende på hur de transnationella banden ser ut, så öppnar det även upp för en känsla av social inkludering, social exkludering och relativ fattigdom, vilket har behandlats i tidigare resonemang i uppsatsen.

Sammanfattningsvis är det svårt att säga huruvida det råder ett samband mellan remitteringar och ett liv i social exkludering eller relativ fattigdom, eftersom det skiljer sig från individ till individ samt avgörs av flera olika faktorer. I studien ges dock uttryck för hur migranterna på olika sätt tycks relatera sina levnadsförhållanden och livsvillkor i Sverige till de rådande i hemländerna. Istället för att avgöra om remitteringarna resulterar i att migranter exkluderas alternativt lever sina liv i relativ fattigdom, öppnar studien upp för ett ifrågasättande av- eller vidare förståelse av begreppen social exkludering och relativ fattigdom. Studien visar att migranterna inte enbart jämför sig själva med sin svenska omgivning utan även med sitt transnationella nätverk och

situationen i ursprungslandet. Relativ fattigdom definieras utifrån hur genomsnittet i samhället lever men migranternas ”samhälle” tycks inte exklusivt vara knutet till Sverige, utan även till hemlandet. Därmed är det problematiskt att definiera huruvida de lever i relativ fattigdom eller ej eftersom de kan anses vara fattiga utifrån den svenska genomsnittliga levnadsstandarden men samtidigt ha det relativt gott ställt jämfört med standarden i ursprungslandet. Det är även riskfyllt att påstå att remitteringarna kan medföra att vissa migranter blir socialt exkluderade eftersom de lever inom transnationella nätverk. Även om vissa kan anses bli socialt exkluderade i Sverige så kan remitteringarna samtidigt bidra till att de inkluderas i ett nätverk som, för migranterna, kanske anses vara betydligt mer värdefullt.

## **5.2 Återstående problem**

Under mitt arbete med uppsatsen träffade jag en ung kvinna som vuxit upp med sin mamma och sin styvpappa. Mamman är nu skild från styvpappan och kvinnan jag träffade var irriterad över hur familjen i alla år skickade pengar till styvpappans familj i deras hemland. Hon menade att det hade varit mer rättvist att dela på pengarna och att de istället hade kunnat spara till hennes utbildning alternativt till ett hus eller en lägenhet åt sig själva. Fatima sade att vissa barn är egoistiska och att alla familjer därför inte har barn som tycker att det är bra att familjen skickar pengar (Fatima, 2012-12-19). Detta tyder på att upplevelsen av och förståelsen för remitteringarna kan skilja sig åt mellan olika personer i ett hushåll, exempelvis mellan barn och vuxna.

Respondenterna i denna uppsats uttryckte att den närmsta familjen ofta förknippas med ett försörjningsansvar till skillnad från mer avlägsna släktingar. Migranternas barn, som kommit till Sverige i unga åldrar eller som fötts här och eventuellt aldrig besökt familj och släkt i hemlandet, kan tänkas uppleva avståndet till personerna i ursprungslandet som längre än vad deras föräldrar gör som kanske är mer inkluderade i det transnationella nätverket. På så vis kan barnen tänkas uppleva remitteringarna annorlunda än sina föräldrar och därmed kan det tänkas påverka deras känsla av att vara socialt inkluderade, socialt exkluderade eller relativt fattiga. Möjligtvis jämför barnen sina egna livsvillkor med andra barns i Sverige medan föräldrarna, som eventuellt har en närmre koppling till hemlandet, jämför sina livsvillkor med de i ursprungslandet. På så vis skulle barns alternativt unga vuxnas, som tidigare var barn, upplevda livsvillkor som följd av att föräldrarna remitterar vara en intressant utgångspunkt i en framtida studie. I den svenska debatten

är dessutom barnfattigdomen ett ämne som lyfts upp på agendan med jämna mellanrum och kanske finns det en koppling mellan barnfattigdom och remitteringar.

Fatima menar att hennes barn förstår att familjen måste skicka pengar till hemlandet och att hennes dotter tycker att det är jättebra att de stödjer andra som har det svårt. Fatima säger att hennes dotter har en önskan om att gå i hennes fotspår (Fatima, 2012-12-19). Mirah menar att barn inte föds med vissa egenskaper utan att barns inställning beror på vad föräldrarna lär dem och att det på så vis påverkar om barnen ser remitteringarna som något positivt och självklart eller ej. Att hjälpas åt inom nätverket är något som hon själv vill föra vidare till sina barn (Mirah, 2012-12-19). Ytterligare en infallsvinkel i en framtida studie kan således vara att undersöka hur den ”andra generationen” förhåller sig till remitteringarna, om de går i sina föräldrars fotspår och skickar pengar eller ej.

## 6. Referenser

Abrahamsson, Hans (2011) *Globaliseringens lokala uttryck - Städer som noder för global samhällsstyrning eller som slagfält för sociala konflikter?*. Malmö Högskola & Göteborg universitet.

Byrne, David (2005) *Social exclusion*. Open University Press, Glasgow.

Eastmond, Marita och Åkesson, Lisa (reds.) (2007) *Globala familjer- transnationell migration och släktskap*. Gidlunds förlag, Hedemora.

Eriksson Baaz, Maria (2007) ”Börda och stöd: Kongos betydelse för svenskkongolesiska familjer”. I Eastmond, Marita och Åkesson, Lisa (reds.) *Globala familjer- transnationell migration och släktskap*. Gidlunds förlag, Hedemora.

Francis, Paul (2002) “Social Capital, Civil Society and Social Exclusion”. I Kothari, Uma och Minogue, Martin (reds.) *Development Theory and Practice*. Palgrave, Basingstoke.

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur, Lund

Houle, René och Schellenberg, Grant (2008) *Remittances by recent immigrants*. Statistics Canada. Catalogue no. 75-001-X.

Melander, Charlotte (2009) *Inom transnationella och lokala sociala världar - Om sociala stödutbyten och försörjningsstrategier bland svensksomalier*. Göteborg University, Göteborg.

Nederveen Pieterse, Jan (2010) *Development Theory*. SAGE Publications, London.

Nolan, Brian och T. Whelan, Christopher (2012) *Poverty and Deprivation in Europe*. Oxford Scholarship Online  
<http://www.oxfordscholarship.com.ezproxy.ub.gu.se/view/10.1093/acprof:oso/9780199588435.01.0001/acprof-9780199588435> (Hämtad 2012-12-22).

Pelling, Lisa (2010) *Transnationella band- en fallstudie om remitteringar från Sverige*. Global Utmaning, Stockholm

Pelling, Lisa. Hedberg, Charlotta. Malmberg, Bo et. Al (2011) *Remittances from Sweden- an exploration of Swedish survey data*. Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.

Regeringskansliet (2011-04-11) *Migrationstionsströmmar - en global utmaning*  
<http://www.regeringen.se/sb/d/10440> (Hämtad 2012-10-28).

Schierup, Carl-Ulrik och Urban, Susanne (2007) ”Social exkludering: Ett beskuret medborgarskap”. I Dahlstedt, Magnus. Hertzberg, Fredrik. Susanne, Urban och Ålund, Aleksandra (reds.) *Utbildning, arbete, medborgarskap – strategier för social inkludering i den mångetniska staden*. Boréa, Umeå.

Sprague, Joey (2005) *Feminist Methodologies for Critical Researchers- Bridging Differences*. AltaMira Press, Oxford.

Stryjan, Miri (2007) "Att skicka pengar till hemlandet" – *En studie av remitteringsmotiv bland somaliländare i Sverige*. Stockholms universitet, Stockholm.

The Rio Group on Poverty Statistics (2006) *Compendium of best practices in poverty measurement*. Rio de Janeiro.

UN (2012-11-28) *Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings*

<http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm> (Hämtad 2013-01-07).

Ungdomsstyrelsen (2007) *Unga och social exkludering – en kartläggning av forskning om effekter av ungdomsinsatser*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:5.

Utrikesdepartementet (2010) *Policy för ekonomisk tillväxt inom svenskt utvecklingssamarbete 2010-2014*. Bilaga till regeringsbeslut 2010-02-11 UF/2010/6949/UP.

Världsbanken (2011) *Migration and remittances factbook 2011, 2<sup>nd</sup> Edition*. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington.

## **Bilaga 1. Lista på intervjuer**

### Pilotintervjuer med respondenter från utvecklingsländer:

Ahmed (2012-12-06). Intervjun med Ahmed spelades in och den ägde rum på ett café i centrala Göteborg och genomfördes på engelska. Ahmed ingår inte i urvalet av respondenter eftersom han nu lever som papperslös och har tvingats att sluta skicka pengar då han inte längre har någon inkomst. Istället refererar han till tiden som asylsökande då han bodde i migrationsverkets regi. Ahmed är 24 år gammal och har sin fru och deras enda barn i Sverige, den övriga familjen finns i hans ursprungsland.

Dahir och Abdikharim (2012-11-26). Dahir och Abdikharim ingår inte i urvalet av respondenter eftersom jag inte vet om de skickar 5 000 SEK per år. Intervjun med Dahir, 31 år gammal, och Abdikharim, 48 år gammal, spelades inte in eftersom de inte ville, istället förde jag anteckningar. Dahir talar inte svenska så intervjun hölls mestadels på engelska. Inget av materialet från intervjun finns med i uppsatsen men intervjun var till hjälp vid utformandet av intervjuguiden. Dahir arbetar inom ett lågavlönat yrke och han har sin fru i Sverige, den övriga familjen är i hemlandet. Abdikharim arbetar även han inom ett lågavlönat yrke. Han har sin mamma och pappa samt andra släktingar i sitt ursprungsland men hans fru, barn och bror är i Sverige.

### Intervjuer med respondenter från utvecklingsländer som skickar minst 5 000 SEK per år och har bott i Sverige i minst 1 år:

Aisha (2012-12-13). Intervjun med Aisha genomfördes på hennes arbetsplats. Aisha är fastanställd och arbetar heltid inom ett lågavlönat yrke. Hennes närmsta familj bor utanför hemlandets gränser, de flesta i Sverige, men hon har andra släktingar kvar i ursprungslandet. Aisha bor tillsammans med sin man och deras fyra barn. Intervjun hölls på svenska och hela intervjun spelades in och transkriberades.

Fatima och Mirah (2012-12-19). Intervjun med Fatima och Mirah ägde rum på deras arbetsplats. Mirah sade att de arbetar inom ett väldigt välbetalt yrke men jag skulle beskriva dem som medelinkomsttagare. Fatima är 43 år gammal och mamma till fyra barn. Hon har sin närmsta familj i Sverige. Mirah, som är 30 år, har ett barn och hennes närmsta familj finns utanför ursprungslandets gränser, de flesta i Sverige. Intervjun hölls på svenska och det mesta av det inspelade materialet transkriberades.



Nashor (2012-12-13) är 32 år gammal. Han har sin fru och deras barn i Sverige, den övriga familjen bor i hans ursprungsland. Intervjun med Nashor hölls i parets hem och genomfördes på engelska. Han arbetar heltid inom restaurangbranschen och studerar svenska på helfart samtidigt. Det mesta av det inspelade materialet transkriberades.

## **Bilaga 2. Intervjuguide**

### Transnationella band

Har du familj/släkt/vänner i ditt ursprungsland?

- Vem/vilka?

Har du familj/släkt/vänner i Sverige?

- Vem/vilka?

### Livet i Sverige

Hur gammal var du när du kom till Sverige?

- Hur var det då?
- Vad gjorde du då? (utbildning, jobb, boende, fritid...)

Vad gör du nu? (utbildning, jobb, boende, fritid...)

Hur är det att försörja sig i Sverige?

Är det något du känner att du försakar?

Finns det något du skulle vilja göra om du hade bättre ekonomi?

Finns det några orsaker till att du befinner dig i den (bra/dåliga) ekonomiska situationen som du gör?

Tycker du att ditt liv i Sverige påverkas av att du skickar pengar?

Om du inte hade skickat pengar hade du valt att leva ditt liv annorlunda då?

- På vilket sätt?
- Vad hade konsekvenserna varit?

Om du inte hade skickat pengar vad hade du valt att lägga de pengarna på då?